

EMEK ARAŐTIRMA RAPORU-9

TÜRKİYE’DE GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOKSULLUK RAPORU

- **TÜRKİYE’DE GELİR EŞİTSİZLİĞİ HER GEÇEN GÜN ARTIYOR.**
- **GELİR EŞİTSİZLİĞİNDE OECD ÜLKELERİ İÇERİSİNDE İLK SIRALARDAYIZ!**
- **TÜRKİYE’DE ZENGİNLER, YOKSULLARDAN 7,6 KAT DAHA FAZLA GELİR ELDE EDİYOR!**
- **TÜRKİYE’DE TOPLAM İSTİHDAM İÇERİSİNDE 2,5 MİLYON YOKSULLUK SINIRININ ALTINDA YAŞIYOR!**
- **TOPLUMUMUZDA ÇOCUK SAYISI ARTTIKÇA YOKSULLUK ARTIYOR!**
- **TOPLUMUMUZUN YÜZDE 70’İ ANCAK BORÇLANARAK HAYATLARINI SÜRDÜREBİLİYOR!**

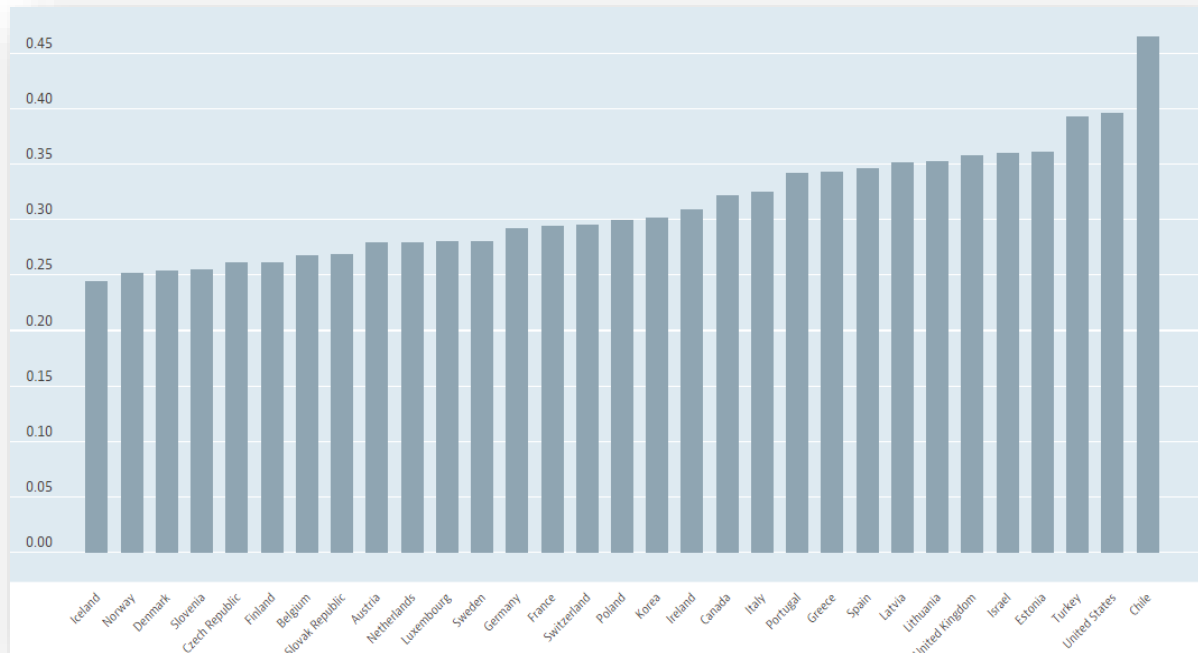
Türkiye’de Gelir EŞİtsizliği ve Yoksulluk Raporu, ülkemizde insanların yaşam koşullarını derinden etkileyen gelir eşİtsizliğini ve yoksulluğunu gözler önüne sermek amacıyla hazırlanmıŐtır. Gelir eşİtsizliği ve yoksulluğun çalışanlar üzerindeki etkileri incelenmiŐ, çalıŐanların yoksulluk düzeyleri ve borçlanma durumları ile ilgili detaylı bir araŐtırma yapılmıŐtır. ÇalıŐmamızda TÜİK’in 2015 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ile OECD’nin hazırlamıŐ olduğu veriler kullanılmıŐtır. AraŐtırmanın sonuçları aŐaĐıda yer almaktadır:

➤ TÜRKİYE'DE GELİR EŞİTSİZLİĞİ ARTIYOR. GELİR EŞİTSİZLİĞİNDE OECD ÜLKELERİ İÇERİSİNDE İLK SIRALARDAYIZ!

Gelir dağılımı, bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen toplam gelirin, aynı ülkede yaşayan insanlara çeşitli dağıtım mekanizmaları paylaşılmasını ifade eder.¹ Gelir dağılımının eşit olması, o ülkede uygulanan ekonomi politikalarının adil ve güvenilir olduğunun önemli bir göstergesidir. Gelir dağılımı eşitsizliği ise yaratılan toplam gelirin, toplumun tüm kesimlerince eşit olarak paylaşılmamasıdır. Gelir dağılımının daha adil olduğu ülkelerde toplumsal yapı, faaliyetler ve talepler daha demokratik bir ortamda gerçekleşmektedir. Gelir dağılımının eşitsizliği halinde ise toplumun siyasi yapısında da anti-demokratik uygulamalar ortaya çıkmaktadır.

Ülkeler arasındaki gelir dağılımı eşitsizliği GİNİ katsayısı ile ölçülmektedir. GİNİ katsayısı, gelir dağılımı eşitliği ya da eşitsizliği, ülkeler hakkında toplumsal, sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi veren önemli bir göstergedir.² GİNİ katsayısı 0 ile 1 arasındaki değerlerden oluşur ve bu değer sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında bozulmayı gösterir.

Tablo 1. Gini Katsayılarına Göre OECD'ye Üye Ülke Sıralamaları-2013

Kaynak: OECD (2013). Poverty Rate. (Erişim: 17.10.2016) <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm>

¹ Işığçok, E. (1998). "Türkiye'de Gelir Dağılımı Ve 1987- 1994 Gelir Dağılımı Araştırmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi". *Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*. 16 (1). s. 144.

² Güçlü S. ve Bilen M. (1995). "1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler". *Yeni Türkiye Dergisi*. Sayı 6. s.160.

Ülkemiz gelir dağılımı eşitliği konusunda olumsuz bir tablo sergilemektedir. Tablo 1'e göre OECD ülkeleri içerisinde gelir dağılımı eşitsizliğinin az olduğu ilk üç ülke; İzlanda, Norveç ve Danimarka'dır. Gelir dağılımında eşitsizliğin en fazla olduğu üç ülke ise; Şili, Amerika ve Türkiye'dir. 2015 yılında OECD'nin yayınladığı istatistiklerde Türkiye'deki gelir dağılımı eşitsizliği artmıştır. 2013 yılında Türkiye'de 0.393 olan GİNİ katsayısı, 2015 yılında 0,397'e yükselmiştir (Tablo 1 ve 2).

Tablo 2. OECD Üye Ülkelerinde GİNİ Katsayısı Örnekleri (Harcanabilir Gelir, Vergi Ve Transferler Sonrası)

Ülkeler	Gini Katsayısı
Avusturya	0.28*
Danimarka	0.254*
Çek Cumhuriyeti	0.262*
Belçika	0.268*
İsveç	0.281*
Hollanda	0.283**
Almanya	0.292*
Fransa	0.294*
İtalya	0.294*
Portekiz	0.342*
Yunanistan	0.343*
İspanya	0.346*
Amerika	0.394**
Türkiye	0.397***
Şili	0.465*

Kaynak: OECD(2016). Income Distribution and Poverty: by country - INEQUALITY. <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=66670>
(Erişim.28.09.2016) *:2013, **:2014, *** : 2015 verileridir.

Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliği, üretilen toplam gelirin bireyler arasında eşit ve adil dağıtılmadığını ve toplumda eğitim, sağlık, barınma ve beslenme gibi temel haklara eşit koşullarda ulaşılmadığını göstermektedir.

➤ **TÜRKİYE'DE ZENGİNLER, YOKSULLARDAN 7,6 KAT DAHA FAZLA GELİR ELDE EDİYOR!**

Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliğinin birçok nedeni vardır: Ekonomik istikrarsızlıklar, siyasi krizler, üretim faktörlerinin eşit dağıtılmaması, işgücü piyasasında yaşanan sorunlar, servetin adil dağıtılmaması. Nitekim TÜİK 2015 yılı Gelir ve Yaşam koşulları araştırması sonuçlarına göre **Türkiye’de en zengin yüzde 20’lik kesim, en yoksul yüzde 20’den 7,6 kat daha fazla gelirden pay almaktadır.**³ Yani en yüksek gelir grubunun toplam gelirden aldığı pay yüzde 46,5 iken, en yoksul kesimin toplam gelirden aldığı pay sadece yüzde 6,1’dir. Bu durum açıkça, toplumu oluşturan fertler arasında derin bir uçurum olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. %20’lik Dilimlerle Gelir Dağılımı

Yüzde 20’lik fert grupları	2014	2015
Toplam	100,0	100,0
İlk yüzde 20 (En düşük)	6,2	6,1
İkinci yüzde 20	10,9	10,7
Üçüncü yüzde 20	15,3	15,2
Dördüncü yüzde 20	21,7	21,5
Son yüzde 20 (En yüksek)	45,9	46,5
P80/P20 oranı	7,4	7,6
Gini katsayısı	0,391	0,397

Kaynak: TÜİK.(2016).Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Gelir dağılımı eşitsizliğinin ülkemizde bu kadar derin yaşanmasında en önemli faktör sosyal devletin zayıflatılmasıdır. Hükümetin ekonomi politikalarında farklı gelir gruplarındaki bireylerin sorunlarına yönelik koruyucu ve düzenleyici önlemler almamaktadır. Diğer bir deyişle, sosyal devlet olma görevini yerine getirmemektedir.

³ Yüzde paylar (P80/20): Yüzde payları, kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan ölçütlerden biridir. Yüzde 20’lik grupların toplam gelirden aldıkları paylara göre; “Son yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay/ İlk yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay” formülünden hesaplanarak, geliri daha yüksek olan son yüzde 20’lik grubun, geliri düşük olan ilk yüzde 20’lik gruba göre toplam gelirden kaç kat daha fazla pay aldığını göstermektedir.

➤ TÜRKİYE'DE 11 MİLYON İNSAN YOKSUL!

Gelir adaletsizliğin en önemli sonucu yoksulluktur. Dünya genelinde 1 milyar insan derin yoksulluk içinde yaşarken, 800 milyon insan ise açlık ve yetersiz beslenme ile karşı karşıyadır. Derin yoksulluk içinde yaşayan yetişkin oranı ise yüzde 9,2'dir.⁴ Dünya genelinde yarısı 18 yaş altındakiler olmak üzere 767 milyon insanın derin yoksulluk içinde yaşamaktadır. Diğer bir yandan ise, yaklaşık 385 milyon çocuk da derin yoksulluk içindedir.⁵ Ülkemizde yoksulluk sınırı ise 6.246 TL'dir ve 11 milyon 219 bin kişi yoksulluk sınırının altındadır (Tablo.6).

Tablo 6. Toplam Nüfus İçerisinde Yoksulluk Sınırı ve Yoksul Sayısı (2015)

Yoksulluk riski	Yoksulluk sınırı (TL)	Yoksul sayısı (Bin kişi)
% 50	6.246-TL	11 milyon 219 bin kişi

Kaynak: TÜİK (2016). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Yoksulluk oranı açısından ise Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde en yoksul üçüncü ülke konumundadır. OECD 2013 yılı verilerine göre yoksullaşma oranının en yüksek olduğu üç ülke İsrail, Amerika ve Türkiye'dir.⁶ En düşük olan ülkeler ise Danimarka, İzlanda ve Çek Cumhuriyeti'dir (Tablo 5 ve 6).

Tablo 4. OECD Üye Ülkelerinde Yoksulluk Oranları Örnekleri

Ülkeler	Yoksulluk Oranları (%)
Danimarka*	0.054
Çek Cumhuriyeti*	0.060
Fransa*	0.080
Hollanda**	0.084
İsveç*	0.088
Avusturya*	0.090
Almanya*	0.091
Belçika*	0.100
İtalya*	0.133
Portekiz*	0.136
Yunanistan*	0.151
İspanya*	0.159
Şili/	0.168
Türkiye*	0.172
Amerika**	0.175

Kaynak: OECD.(2016). Poverty Rate. <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (Erişim: 17.10.2016) * 2013, ** 2014 yılı verileridir.

⁴ <http://www.un.org.tr/ban-dunyanin-dort-bir-yaninda-insanlara-azap-cektiren-yoksulluk-ve-dislanma-duvarlarini-yikmalimiz/>

⁵ <http://www.un.org.tr/unicef-ve-dunya-bankasi-dunya-genelinde-yaklasik-385-milyon-cocuk-asiri-yoksulluk-icinde-yasiyor/>

⁶ <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm#indicator-chart>

➤ **TOPLAM İSTİHDAM İÇERİSİNDE 2,5 MİLYON YOKSULLUK SINIRININ ALTINDA YAŞIYOR!**

Gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen faktörlerden biri de o ülkede uygulanan istihdam biçimleridir. İstihdamda tam zamanlı ve güvenceli işlerin olduğu ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliği az iken, istihdamda esnek, güvencesiz ve korumasız işlerin yaygın olduğu ülkelerde ise gelir dağılımı eşitsizliği daha fazladır.

Ülkemizde de güvencesiz, esnek ve kayıt dışı istihdamı teşvik eden neoliberal politikaların yaygınlaşması, emekçilerin gelir dağılımı eşitsizliğinden daha çok etkilenmesine, dolayısıyla yoksullaşmalarına neden olmaktadır. Tablo 5’de görüldüğü gibi, ülkemizde toplam istihdam içerisinde yoksulluk oranı yüzde 9,4 ve 2 milyon 521 bin kişi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu demek oluyor ki, toplam istihdam içerisindeki her 10 kişiden 1’i yoksuldur.

Tablo 5. 2015 Yılı Toplam İstihdam İçerisinde Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranları

Yoksulluk Riski	Yoksul Sayısı (Bin)	Yoksulluk Oranı (%)
% 50	2 Milyon 521 Bin Kişi	% 9,4

Kaynak: TÜİK Bilgi Merkezi

➤ **ÇOCUK SAYISI ARTTIKÇA YOKSULLUK ORANI DA ARTIYOR!**

Dört kişilik ailelerin gelir ve yoksulluk durumlarına baktığımızda durumun emekçiler açısından daha da kötüleştiği görmekteyiz. Çünkü çocuk sayısı arttıkça yoksulluk oranı da artmaktadır. Tek çocuklu ailelerde yoksulluk oranı yüzde 8,6, iki çocuklu ailelerde yoksulluk oranı yüzde 15,1 iken, 3 ve daha fazla çocuğu olan ailelerde yoksulluk oranı yüzde 45,9 gibi oldukça yüksek bir düzeye çıkmaktadır. Bu veri, çocuk bakım hizmetlerinin kadınlara yüklenen bir sorumluluk olduğu düşünüldüğünde kadınların yoksulluktan daha çok etkilendiğini göstermektedir.

Tablo 6. Çocuk Sahibi Ailelerin Yoksulluk Durumları

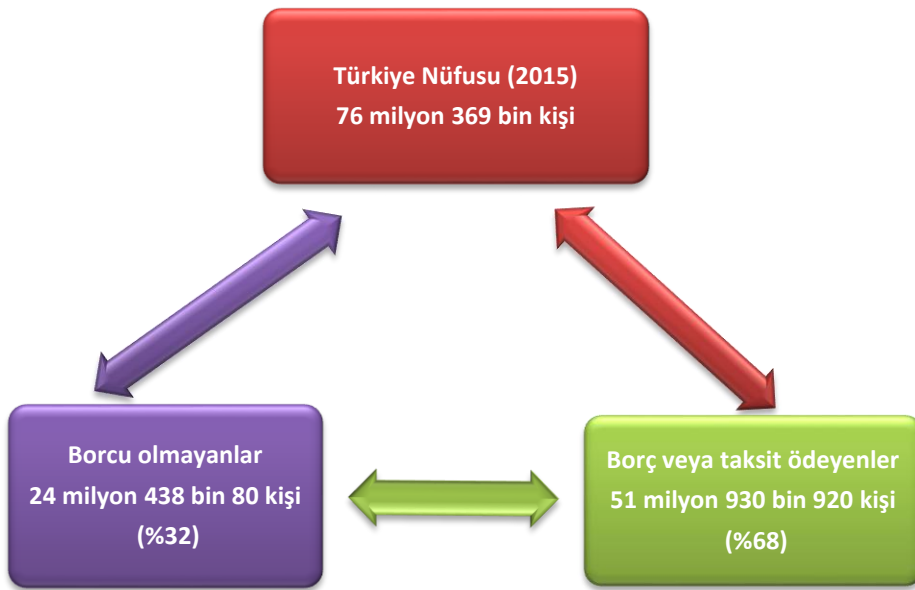
2015	Yoksul Sayısı	Yoksulluk Oranı
Tek çocuk sahibi aileler	703 bin kişi	% 8,6
İki çocuk sahibi aileler	1 milyon 792 bin kişi	%15,1
Üç ve daha fazla çocuk sahibi aileler	5 milyon 185 bin kişi	% 45,9

Kaynak: TÜİK.(2016).Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

➤ **TOPLUMUMUZUN YÜZDE 70'İ BORÇLANARAK HAYATLARINA DEVAM EDİYOR!**

Gelir eşitsizliğinin ortaya çıkardığı sorunlar ve açlık veya yoksulluk sınırının altında elde edilen gelirler sonucu Türkiye’de yaşayanların yaklaşık yüzde 70’i hayatlarına borçlanarak devam ediyor. TÜİK verilerine göre 76 milyon 369 bin kişilik ülke nüfusunun yalnızca yüzde 32’sinin borcu bulunmazken, yüzde 68’i yani 51 milyon 930 bin 920 kişi borçlu yaşamaktadır. Bu borçlanma konut ve konut masrafları dışında kalan borçlanmadır.

Tablo 7. Türkiye’de Bireylerin Borçlanma Durumu

Kaynak: TÜİK (2016). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

➤ **GENEL DEĞERLENDİRME;**

Türkiye’de gelir dağılımındaki eşitsizlikler, emekçilerin insanca yaşam ve çalışma koşullarını olumsuz etkilemektedir. İnsanlar yoksulluk sınırı altında, asgari yaşam düzeyinde, borçlanarak yaşamaktadır. Bu eşitsizliklerin giderilmesi için öncelikli talebimiz; Sosyal devlet ilkesi gereği toplumu oluşturan tüm fertlere hiçbir ayırım gözetmeksizin eşit, özgür ve onurlu yaşam hakkı sağlanmalıdır. Diğer bir deyişle, gelir dağılımında adalet sağlanmalıdır. Bu temel talep ile beraber;

1. Gelir dağılımı eşitsizliğinin ana kaynağı olan emek ve sermaye arasındaki eşitsizliğe neden olan birikim rejimi değişmeli; tüm ücretlilerin ürettikleri değer karşılığın eşit ve adil bir şekilde almalıdır.
2. İşçilerin özgür sendikalaşma hakkı ile sendikaların özgür toplu iş sözleşmesi yapma, greve çıkma ve örgütlenme özgürlüğü önündeki baskı ve engellemeler kaldırılmalıdır.
3. Kamusal bir hak olan sosyal güvenlik hakkı özelleştirilmemeli, eğitim, sağlık, barınma gibi haklardan herkes eşit şekilde faydalanmalıdır.
4. Emegın değerini düşüren kiralık işçilik, taşeronlaştırma gibi esnek ve güvencesiz çalışma biçimleri durdurulmalı; tüm çalışanlar için tam istihdamın sağlandığı çalışma koşulları yaratılmalıdır.
5. Eşit nitelikteki işe eşit ücret verilmeli ve asgari ücret başta olmak üzere tüm ücretler yükseltilmelidir.
6. Vergi politikaları ve faizleri yeniden düzenlenmeli, vergi dilimlerinin belirlenmesinde ve vergi alma uygulamalarında adaletli bir sistem kurulmalıdır.

Kaynakça:

Güçlü, S. ve Bilen, M. (1995). “1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler”. *Yeni Türkiye Dergisi*. Sayı 6. ss.160-171.

Işığık, E. (1998). “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve 1987- 1994 Gelir Dağılımı Araştırmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”. *Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*. 16 (1).

Karaman B. ve Özçalık M.(2007). ”Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. Cilt:14. Sayı:1. ss. 25-41.

TÜİK (2016). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584> (Erişim.28.09.2016).

OECD (2016). Poverty Rate. <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm> (Erişim: 17.10.2016)

OECD (2016). Income Distribution and Poverty: by country - INEQUALITY.

<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=66670> (Erişim.28.09.2016).

İnternet siteleri:

<http://www.un.org.tr/ban-dunyanin-dort-bir-yaninda-insanlara-azap-cektiren-yoksulluk-ve-dislanma-duvarlarini-yikmaliz/>

<http://www.un.org.tr/unicef-ve-dunya-bankasi-dunya-genelinde-yaklasik-385-milyon-cocuk-asiri-yoksulluk-icinde-yasiyor/>